

Brüssel, 2. juuni 2022
(OR. fr)

9784/22

JAI 791
COPEN 223
JUSTCIV 82
COJUR 19
IPCR 61
RELEX 725

MÄRKUS

Saatja:	Eesistujariik
Saaja:	Nõukogu
Eelmise dok nr:	9375/22
Teema:	Õiguslikud meetmed Ukraina olukorrale reageerimiseks – Aruteludokument

Delegatsioonidele edastatakse lisas eesistujariigi aruteludokument nõukogu 9. juunil 2022 toimuvaks istungiks (justiits- ja siseküsimused).

*Aruteludokument***Õiguslikud meetmed Ukraina olukorrale reageerimiseks**

Euroopa Liit on alates Venemaa Föderatsiooni Ukraina-vastase agressioonisõja algusest püüdnud igati tagada olukorra tõsidusele vastava reageerimise.

Euroopa Ülemkogu mõistis selle agressiooni kõige karmimalt hukka juba 24. veebruaril 2022 ning kutsus üles võtma kiireid ja konkreetseid meetmeid¹. Seega võeti ELi lepingu artikli 29 ja ELi toimimise lepingu artikli 215 alusel vastu mitmed valdkondlikud ja individuaalsed piiravad meetmed, mille eesmärk oli eelkõige Venemaa ja Valgevene kodanike varade külmutamine.

Õigusvaldkonnas on võitlus karistamatuse vastu osutunud suureks väljakutseks, eelkõige seoses korduvate väidetega sõjakuritegude ja inimsusevastaste kuritegude toimepanemise kohta Ukraina territooriumil. Justiits- ja siseküsimuste nõukogu 4. märtsi 2022. aasta istungil väljendasid justiitsministrid muret ja solidaarsust Ukraina rahvaga ning leppisid kokku järgmises²:

- Venemaa tegevuse tõsidust silmas pidades on põhjendatud jätta käsitlemata Venemaa ja Valgevene esitatud taotlused koostöö tegemiseks kriminaalasjades, ilma et see piiraks juhtumipõhist hindamist;
- oluline on tõhustada sellega seoses toime pandud sõjakuritegude ja inimsusevastaste kuritegude karistamatuse vastast võitlust, toetades Rahvusvahelise Kriminaalkohtu algatatud uurimist ja rõhutades Eurojusti koordineeriva rolli tähtsust; ning
- tagada on vaja Venemaa ja Valgevene füüsiliste ja juriidiliste isikute vastu suunatud piiravate meetmete tõhusus.

¹ [Euroopa Ülemkogu 24. veebruari 2022. aasta järeldused.](#)

² [Justiits- ja siseküsimuste nõukogu 4. märtsi 2022. aasta pressiteade.](#)

Vastuseks sellele vajadusele, mida on regulaarselt väljendatud, k.a kriminaalasjades tehtava politsei- ja õigusalase koostöö kooskõlastuskomitee (CATS) 5. mai 2022. aasta koosolekul, püüdis nõukogu eesistujariik Prantsusmaa tihedas koostöös komisjoni ja Euroopa välisteenistusega koordineerida liikmesriikide tegevust nii hästi kui võimalik, tagades eelkõige sujuva teabevahetuse Ukraina olukorraga seotud õiguslike aspektide³ ning Rahvusvahelise Kriminaalkohtu rahalise ja operatiivtoetuse korra kohta. Olulist tööd tehti ka Ukraina õigusasutustele antava operatiivtoe koordineerimiseks, muu hulgas lähetades Ukrainasse eksperte seoses Ukraina õigusasutuste alluvuses algatatud uurimistega ja Rahvusvahelise Kriminaalkohtu prokuröri algatatud uurimisega.

Lisaks on võetud arvukaid meetmeid nii õigusasutuste poolt riiklikul tasandil kui ka nõukogu ja komisjoni poolt Euroopa tasandil⁴:

- Mitmes liikmesriigis on väidetavate kuritegude uurimine algatatud üldise pädevuse või personaalse pädevuse alusel. Poola, Leedu ja Ukraina õigusasutused moodustasid 25. märtsil 2022 Eurojusti egiidi all ühise uurimisrühma. Selle eesmärk on hõlbustada teabe ja tõendite vahetamist ning toetada Ukrainas toime pandud rahvusvaheliste kuritegude uurimist. Rahvusvahelise Kriminaalkohtu prokuratuur teatas oma osalemisest selles ühises uurimisrühmas 25. aprillil 2022. Eesti, Läti ja Slovakkia õigusasutused teatasid oma osalemisest ühises uurimisrühmas 30. mail 2022.
- Nõukogu muutis ka Ukraina tsiviiljulgeoleku sektori reformiks loodud ELi nõuandemissiooni (EUAM Ukraine) volitusi. Muudetud volituste alusel toetab EUAM Ukraine ka Ukraina ametiasutusi, et hõlbustada selliste rahvusvaheliste kuritegude uurimist ja nende eest vastutusele võtmist, mis on toime pandud seoses Venemaa provotseerimata ja põhjendamatu sõjalise agressiooniga Ukraina vastu.

³ Regulaarselt ajakohastatavad tabelid, WK 5667/22 ja WK 5728/22.

⁴ Dokumendis WK 5731/22 esitatud tabel annab ülevaate liidu tasandi meetmetest.

- Selles kontekstis on Eurojusti roll liikmesriikide õigusasutuste vahelise koordineeriva organina väga oluline, eriti kuna genotsiidivastane võrgustik asub Eurojustis ning Eurojust osutab sellele sekretariaaditeenuseid. Samuti on Eurojust loonud Ukrainaga tihedad sidemed Eurojusti lähetatud Ukraina kontaktprokuröri kaudu. Seetõttu peeti oluliseks võimaldada Eurojustil täita täielikult seda olulist koordineerivat rolli, säilitades ja analüüsides tõendeid, mis toetavad erinevaid algatatud uurimisi. Euroopa Komisjon võttis seega 25. aprillil 2022 vastu määruse ettepaneku, millega muudetakse määrust 2018/1727 seoses genotsiidi, inimsusevastaste kuritegude ja sõjakuritegude uurimisega seotud tõendite kogumise, säilitamise ja analüüsimisega Eurojustis. Arvestades seda väljakutset ja konsulteerides täielikult kõigi asjaomaste sidusrühmadega, sealhulgas Euroopa Parlamendiga, korraldas eesistujariik väga kiiresti arutelud, et kõnealuse teksti saaks väga lühikese tähtaja jooksul erakorralise kiirmenetluse teel vastu võtta; nõnda avaldati määrus⁵ 31. mail 2022 ja see jõustus 1. juunil 2022.
- Lisaks on Euroopa Komisjon moodustanud varade külmutamist ja konfiskeerimist käsitleva rakkerühma „Freeze and Seize“, et tagada Venemaa ja Valgevene isikute ja üksuste vastu suunatud piiravate meetmete koordineeritud ja tõhus rakendamine, sealhulgas õiguslikud järelmeetmed. See üldine rakkerühm on praegu jagatud kolme alltöörühma, millest esimene tegeleb varade külmutamist puudutavate piiravate meetmetega, teine kuritegude uurimisega ja varade konfiskeerimisega ning kolmas Euroopa ühise fondi („trust fund“) loomisega.

⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. mai 2022. aasta määrus (EL) 2022/838, millega muudetakse määrust (EL) 2018/1727 seoses tõendite säilitamise, analüüsimise ja hoiustamisega Eurojustis genotsiidi, inimsusvastaste kuritegude, sõjakuritegude ja nendega seotud kuritegude kohta (ELT L 148, 31.5.2022, lk 1–5).

Selles kontekstis kerkib esile kehtestatud piiravate meetmete tõhususe küsimus, eelkõige mis puudutab võimalikku kõrvalehoidmist nendest meetmetest. Komisjon võttis 25. mail 2022 vastu paketi, milles on direktiivi ettepanek kuritegeliku vara arestimise ja konfiskeerimise Euroopa vahendite tugevdamise kohta, ettepanek ELi toimimise lepingu artiklis 83 sätestatud nn eurokuritegude („*eurocrimes*“) loetelu laiendamise kohta nii, et see hõlmaks liidu piiravate meetmete rikkumisi, ning soovitus, mis sisaldab selle valdkonna võimaliku tulevase kriminaalõiguse direktiivi esimesi elemente.

Euroopa Ülemkogu tervitas 30.–31. mail „liikmesriikide jõupingutusi kehtestada oma riigisisises õiguses asjakohased konfiskeerimismeetmed, ning kutsus nõukogu üles vaatama kiires korras läbi hiljutise komisjoni ettepaneku, mis käsitleb kriminaalõiguslike meetmete võtmist ELi sanktsioonide rikkumise korral“. Euroopa Ülemkogu toetas samuti „ELi ja rahvusvahelise õigusega kooskõlas olevate täiendavate võimaluste aktiivset uurimist, sealhulgas sellised võimalused, mille eesmärk on kasutada Venemaale kuuluvaid külmutatud varasid Ukraina taasülesehitamise toetamiseks“⁶.

- Olukord Ukrainas tekitab lisaks laste vastuvõtmisega seotud küsimusi. Alaealiste pagulaste, eelkõige oma perekonnast eraldatud alaealiste kaitsmine igasuguse ebaseadusliku lapsendamise, röövimise või ärakasutamise ohu eest nõuab tõhusat õiguslikku vastuvõturaamistikku, mida tugevdab juba olemasolev Euroopa ja rahvusvaheline õiguslane koostöö ning millega tagatakse laste õigused. Liikmesriikide koordineeritud ja ühtlustatud reageerimine on tõepoolest oluline, et tagada Euroopa õigusruumis samal tasemel kaitse. Sel eesmärgil on IPCRi (ELi integreeritud kord poliitiliseks reageerimiseks kriisidele) töörühmas, tsiviilõiguse töörühmas (üldasjad) ning tsiviil- ja kaubandusasju käsitlevas Euroopa õiguslase koostöö võrgustikus alustatud arutelusid, lähtudes eelkõige Ukraina poolt 20 liikmesriigile saadetud ettepanekust allkirjastada koostöömemorandum. See hõlmab ettepanekuid Ukraina alaealiste eest hoolitsemise, nende ajutise kaitse, nende sotsiaalkaitse ja nende tagasipöördumise kohta pärast relvakonflikti lõppu. Osa neist ettepanekutest kuulub liidu ainuvälispädevusse.

⁶ [Euroopa Ülemkogu 30.–31. mai 2022. aasta järeldused](#).

Sellela seoses leiab eesistujariik, et lisaks liikmesriikide meetmetele, mis võiksid põhineda komisjoni poolt juba esitatud suunistel, tuleks ette näha poliitiline reageerimine liidu tasandil.

Eespool toodut silmas pidades palutakse nõukogul vastata järgmistele küsimustele.

- 1. Kas olete kindlaks teinud muid koordineerimismeetmeid kui need, mida rakendavad eesistujariik, komisjon ja Euroopa välisteenistus ning mida tuleks võtta, et võimaldada tõhusamat õiguslikku reageerimist praegusele olukorrale Ukrainas? Kas saate eelkõige kinnitada, et eesistujariik peaks koostöös komisjoniga kaaluma, et alaealiste pagulaste kaitset käsitleva koostöömemorandumi eelnõule tuleks näha ette poliitiline reageerimine liidu tasandil?*
- 2. Euroopa Komisjon tegi 25. mail 2022 ettepaneku laiendada ELi toimimise lepingu artiklis 83 esitatud kuriteoliikide loetelu nii, et see hõlmaks ka ELi piiravate meetmete rikkumisi; arvestades erakorralist olukorda ja vajadust tagada ELi sanktsioonide tõhusus, kas leiate, et ELi toimimise lepingu artiklis 83 esitatud loetelu laiendamine ning kuritegude ja karistuste ühtlustamine on vajalik?*
